Waarom zijn de dijken zo smal?

Hollandser kan je het niet krijgen: een groene streep, het profiel van een fietser en het bijzondere licht erachter. Die fietser past in onze delta, want fietsen loont in een gebied zonder bergen. Dat groen past ook, want dijken zijn nu eenmaal van klei. Klei maakt de dijk waterdicht en het gras groeit er goed op. Dat gras is er ook niet voor niets. De wortels ervan houden de klei bij elkaar, ook als het water er overheen spoelt. Tot slot, het licht en de luchten, zij horen bij een delta: de horizon ligt er laag en het vele water weerkaatst de zon tegen de onderkant van de wolken.

Een mooi en sluitend beeld van ons lage land. Maar waarom zijn onze dijken zo steil, zo hoog en smal? De eerste 'Nederlanders' waren tenminste verstandig: wonen in dit lage land deed je op de hogere zandruggen en, toen die bezet waren, op een terp, ruim boven hoogwater. Het lagere buitengebied was voor vee en landbouw. Later, om de opbrengst te verhogen, werd het natte buitengebied bedijkt. Hoger werden de dijken toen ook mensen in het buitengebied gingen wonen. Door rampen en ervaring hebben we nu hoge smalle dijken die meer dan tien meter uitsteken boven het oude land.

Dat de dijken zo hoog zijn is begrijpelijk, maar waarom zijn ze zo smal? Stel dat door klimaatverandering de Noordzee onstuimiger wordt of de rivieren brengen meer water. Dan stroomt het over dijk. Hierbij wordt gras, klei en meestal ook asfalt en beton meegesleurd. De bovenkant en de achterkant van de dijk wordt uitgehold. Met doorbraak als gevolg. Die doorbraak maakt de ramp.

Ook indien u goed hebt geoefend met evacuatie en u zit op tijd bij de buren op de derde etage van een stevig gebouw. Dan nog is de ramp niet te overzien. Want het duurt enkele maanden voordat de dijk is hersteld en het water is weggepompt. In deze maanden is sprake van totale economische stagnatie en ook vervolgschade begint dan voelbaar te worden: wie wil er opnieuw investeren in het overstroomde gebied? New Orleans is een sprekend voorbeeld.

Waarom zijn de dijken niet veel breder? Nu is de helling vaak 1 op 3, op sommige plaatsen 1 op 6. Dat is optimaal wanneer ruimte en grond schaars en zijn en wanneer je gelooft in een soort absolute veiligheid. Maar verstandig is het niet, nu zoveel mensen achter de dijk wonen en het klimaat met verrassingen komt. Indien we zouden doorgaan op de historische weg, moeten

alle waterkeringen zeker een meter omhoog, alleen al op grond van de economische risico's.
Maar we hoeven het niet in de hoogte te zoeken. Zoeken in de breedte levert veel meer op. We geloven niet meer in absolute veiligheid en er is grond genoeg om brede dijken te maken. Mijn voorstel is daarom om alle primaire waterkeringen van Nederland flink veel breder te maken, liefst 300 meter of meer. Aangezien het enkele tientallen jaren zal duren voordat het werk is uitgevoerd, moet je nu al de ruimte die nodig is, de bestemming van waterkering geven. Op die 300 meter brede waterkeringen mag je dan hier en daar wel bouwen en natuurgebieden ontwikkelen mag ook. Het hoeven niet allemaal dijken voor eenzame fietsers te zijn. Voor de bebouwing op de brede dijk en vlak erachter moet je dan wel rekening houden met de kleine kans dat de begane grond enkele dagen flink nat is. De begane grond moet dus waterproof zijn. De schade bij extreem hoogwater zal niet groot zijn, want zodra het laagwater wordt kan je weer verder. De schade is klein, zeer klein in vergelijking met een dijkdoorbraak.

Ik pleit daarom voor brede dijken, met waar mogelijk en opportuun een tweede kering erachter, zodat de wateroverlast lokaal blijft. Brede dijken geven letterlijk en figuurlijk 'ruimte op niveau'. Een dijklichaam met een helling die heel flauw is, zal niet bezwijken als het water er overheen loopt. Zo'n brede dijk zal ook niet worden weggeduwd of onderloops worden. Een betrekkelijk lage, maar wel brede dijk - denk aan 300 meter of meer - heeft als voordeel dat hij niet doorbreekt. De toplaag en de eventuele bebouwing moet dan wel waterproof zijn. Ook klei en gras kunnen daaraan voldoen wanneer de helling van de dijk voldoende flauw is, denk hierbij aan ongeveer 1 op 20. Brede dijken met flauwe hellingen zijn een revolutie in ons deltadenken. Er kan wel water over de dijk spoelen, maar de dijk breekt niet door. Dit betekent dat het gevaar van een overstroming vanuit de Noordzee of vanuit de rivieren wordt teruggebracht tot een risico van wateroverlast zoals bij extreme regenval. Wel lastig, een partij water over de brede dijk, maar geen gevaar voor doorbraak en geen gevaar voor mensenlevens en geen kans op maanden economische stilstand. Het water dat over de dijk komt, is binnen enkele dagen weggepompt en de schade is tijdelijk en lokaal. Je zou de schade dan ook goed kunnen verzekeren.

Geen smalle, maar brede dijken, dat is het voorstel. Brede dijken brengen het risico van dijkdoorbraak en overstroming terug tot het risico van wateroverlast door een fikse regenbui. Niet tot je nek in het water, maar hooguit tot je enkels.
Waarom hebben we dat al niet veel eerder gedaan, waarom zijn de dijken in ons land zo smal?

Pier Vellinga (hoogleraar milieuwetenschappen en klimaatverandering aan Wageningen UR en Vrije Universiteit van Amsterdam)